

УДК 377.002.2 :658.008

С.Л. Осейко, ст. гр. УНЗ-11-Б1
Науковий керівник: Г.М. Тимошко,
к.п.н., професор Інституту
менеджменту та психології ДВНЗ
«УМО» НАПН України

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ КЕРІВНИКА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ

Анотація. Мета статті полягає у розкритті особливостей культури спілкування керівника професійно-технічного навчального закладу з педагогічним колективом.

Ключові слова: керівник, спілкування, культура, педагогічний колектив, професійно-технічний навчальний заклад

Аннотация. Цель статьи состоит в раскрытии особенности культуры общения руководителя профессионально-технического учебного заведения с педагогическим коллективом.

Ключевые слова: руководитель, общение, культура, педагогический коллектив, профессионально-техническое учебное заведение

Annotation. The purpose of the article consists in opening of features of culture of intercourse of leader profesiyno-tekhnichnogo establishment with a pedagogical collective.

Keywords: leader, intercourse, culture, pedagogical collective, profesiyno-tekhnichniy educational establishment

Постановка проблеми. Феномен культури спілкування знаходиться у центрі численних наукових досліджень. Фундаментальне значення для його осмислення мають праці, в яких вивчаються явища культури. Питання культури спілкування керівника з підлеглими є вічною проблемою педагогічної теорії та практики. В умовах економічного, політичного, духовного життя, в процесі ділової та емоційної взаємодії людей нерідко з'являються взаємовідносини, які будуються на упередженому ставленні, неприйнятті, відчуженості. Найпоширеніша причина такого явища – низька культура спілкування. Слово "культура" (в перекладі з латини – вирощування, виховання, освіта, розвиток, шанування) означає історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей

людини. Кожна епоха розвитку людини характеризується певним типом культури. Так само характеризується кожна сфера життя та діяльності людини. Слово «культура» є одним із найбільш вживаних сучасною мовою, що, з одного боку, говорить про його надзвичайну багатозначність, а з іншого – про погану вивченість й недостатню осмисленість цих значень, що за ним стоять.

Культура – це складна цілісність, яка включає в себе знання, вірування, мистецтво, мораль, закони, звичаї, здібності і звички, що набуваються і досягаються людиною як членом суспільства впродовж всього життя. Таке найбільш вдале визначення цього терміна дав англійський етнограф Е. Тейлор. "Великий тлумачний словник сучасної української мови" розглядає культуру як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Коли культура вказує на те, як і що ми повинні робити або не робити, говорять, що вона нормативна, тобто така, що дає зразки необхідної поведінки.

Культуру ділового спілкування можна визначити як сукупність моральних норм та уявлень, що регулюють поведінку і взаємини людей у процесі їхньої виробничої та педагогічної діяльності. Деякі спеціалісти у культурі спілкування виділяють два прошарки: ціннісний і ментальний. Ціннісний прошарок виступає як культурний феномен, який може передаватися як традиція й обумовлює етичну сторону ділових відносин, зовнішньо виявляється як стереотип, як звична посадова поведінка, як актуальні цінності і норми, що регулюють практичну діяльність. Постійне підвищення культури спілкування є одним з найважливіших факторів щодо нормалізації культури спілкування в колективі. Професійно-технічний навчальний заклад (ПТНЗ) не є винятком. В сучасних умовах додержання вимог культури спілкування дає можливість досягти більш чіткої та налагодженої роботи працівників колективу, раціонально використовувати робочий час, фізичні та духовні сили, підвищувати професіональний рівень педагогічних працівників професійно-технічного навчального закладу.

Культура спілкування як спосіб реалізації життєвих сил на ниві педагогічної діяльності обумовлює цілеспрямованість керівника та педагогічного колективу і дає установку на творче застосування, розширення і поглиблення наявних знань та одержання нових знань. Культура спілкування стимулює активність, ініціативність та відповідальність педагогічних працівників за свої дії та можливі їх наслідки.

Неоднотайність існуючих поглядів та наявність різноманітних підходів не дозволяє виокремити єдине, «універсальне» пояснення сутності феномену культури спілкування, у зв'язку з чим залишаються недостатньо дослідженими проблеми, що вимагають теоретичних розробок і практичної реалізації в системі управління навчальними закладами в цілому і професійно-технічними навчальними закладами зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання культури спілкування приділили достатньо уваги вчені К.А. Альбуханова, А.В. Базилевич, А.В. Барабанщиков, О.В. Бондаренська, О.Б. Гармаш, В.М. Гриньов, С.Б. Єлканов, І.Я.Зязюн, Н.В.Кузьміна, І.І.Огієнко, Н.В. Пехота, М.І. Поночовний, Т.І.Саламатова, В.А.Семиченко, В.О.Сухомлинський, а як окремий напрям розглянули проблему управлінської культури спілкування керівників організацій та навчальних закладів Б.А.Гаєвський, В.М.Іванов, М.І.Кабушкін, О.І. Мармаза, В.І.Новоселов, Л.Є.Орбан-Лембрик, Ю.І.Палеха, В.І.Патрушев, Н.І.Рожественська, О.М. Ярковой та ін.

Метою статті є розкриття особливостей культури спілкування керівника професійно-технічного навчального закладу з педагогічним колективом.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі розвитку ринкових відносин у суспільстві роль культури спілкування значно зростає. Низький рівень культури спілкування педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, їх недостатня компетентність у питаннях, які вимагають спеціальних знань, породжує суб'єктивізм, веде до

малоефективного використання всіх видів ресурсів. В той же час низька культура спілкування керівника професійно-технічного навчального закладу з педагогічним колективом веде до формалізму, надмірної регламентації, авторитарному та шаблонному виконанню функцій управління.

Культура спілкування має глибокі історичні та соціальні джерела, оскільки в усі періоди життєдіяльності людина відчувала потребу розуміти інших. Феноменом культури спілкування керівника з педагогічними працівниками є сукупність форм і правил, внутрішні і зовнішні комунікації у яких знаходять своє вираження професійні, моральні, етичні, естетичні норми поведінки. І.І.Огієнко вважав, що спілкування має базуватися на принципах гуманності. Особливого значення він надавав володінню педагогом уміннями культури спілкування. Відповідно до законів України з проблем освіти та сучасних теоретичних розробок у галузі управління соціальними системами, керівники професійно-технічних навчальних закладів мають здійснювати управління на засадах демократизму, гуманізму, системності. Проте більшість із них демонструють недостатній рівень культури спілкування. Таким чином, виникає суперечність між наявним рівнем культури спілкування та вимогами, що ставляться суспільством і державою до сучасного керівника ПТНЗ. Особливістю спілкування керівника ПТНЗ з педагогічним колективом полягає в тому, що 50-65% кадрового складу педагогічних працівників в першу чергу мають фахову, а не педагогічну освіту. В такій ситуації задача керівника на основі наукових підходів акцентувати значення педагогізації освіти свого закладу. Культура спілкування в свою чергу виконує ряд функцій: виховну, інформаційну, комунікативну та нормативно-регулюючу. Опановуючи майстерність культури спілкування і керівник і педагогічний колектив автоматично підвищують свій фаховий рівень також. Опанування методами культури спілкування надає необхідні ресурси відповідним ланкам на

відповідних рівнях професійно-технічного навчального закладу досягти високих результатів у професійній та особистісній сфері.

Досліджуючи рівні культури спілкування керівника ПТНЗ з педагогічним колективом в умовах Державного навчального закладу «Черкаське вище професійне училище імені Героя Радянського Союзу Г.Ф.Короленка». ми використали методи спостереження, аналізу, бесіди, інтерв'ю, анкетування, ранжування та ін.

Аналізуючи результати анкетування з окремих питань педагогічних працівників з приводу різноманітних ситуацій спілкування їх з керівником з'ясовано рівень культури спілкування керівника. Спостереження, бесіди та інтерв'ю окремо з педагогічним колективом і керівником дозволяють говорити про визначення пріоритетних напрямків удосконалення культури спілкування, їх основних аспектів. На основі аналізу та основних аспектів розроблені методичні рекомендації керівникам професійно-технічних навчальних закладів для підвищення ефективного спілкування:

1. Дотримання певних правил культури мовлення під час спілкування з педагогічним колективом.
2. Дотримання культури у процесі оперативного спілкування з колективом.
3. Створення ситуації успіху під час проведення методичних та педагогічних рад.
4. Відпрацювання вимог до культури спілкування під час організації прийому підлеглих та відвідувачів.

Високий рівень культури спілкування керівника дозволяє вирішувати ряд життєво необхідних задач і проблем навчального закладу:

1. Успішно вирішувати стратегічні задачі ПТНЗ.
2. Легко знаходити контакт з підлеглими.
3. Запобігати виникненню конфліктів та конструктивно їх вирішувати.

4. Створювати сприятливий мікроклімат у педагогічному колективі.
5. Підвищувати рівень педагогічної та фахової майстерності членів педагогічного колективу.
6. Підвищити імідж та рейтинг свого професійно-технічного навчального закладу на рівні регіону та ін.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного уявляється можливим зрозуміти феномен культури спілкування керівника з педагогічним колективом у професійно-технічному навчальному закладі. Результат засвоєння суспільного досвіду і педагогічного аспекту визначати у контексті опанування духовного змісту досвіду культури спілкування. Заслуговує на увагу підхід, за яким при атестації керівника ПТНЗ вивчається рівень сформованості його культури спілкування, як складової управлінської культури і визначати такими категоріями: низький, середній і високий. Підвищення рівня культури спілкування дасть змогу членам педагогічного колективу вільно спілкуватися між собою, з адміністрацією, вільно висловлюючи свої думки, пропозиції та прохання з учнями, даючи їм настанови. Розвиток культури спілкування у ПТНЗ дозволяє поліпшити організацію управління, підвищити трудову дисципліну, забезпечити злагодженість і чіткість роботи колективу.

Література

1. Довгань Л.Є. Праця керівника або практичний менеджмент. –К.: ЕксОб, 2002. – 384 с.
2. Дяченко Т.О., Скібіцька Л.І. Організаційна культура та корпоративний імідж підприємства. – К.: Освіта України, 2011. – 248 с.
3. Загнітко А.П., Домрачева І.Р.. Навчальний посібник для студентів денної, безвідривної та очно-заочної прискореної форми навчання спеціальності 2001. — Донецьк, Український культурологічний центр, 2001. — 56 с. ISBN 966-7517-14-4.
4. Іванова І.В. Менеджер- професійний керівник: Практикум: Навч. посіб. – К.: Київ.нац.торг.-екоп.ун-т.2003.
5. Кроль Л.А. Управлінська культура організацій . – 2-е вид. –М. 2004.-400с.
6. Королюк С.В. Характеристика менеджерів освіти за стилем керівництва/ Освітній менеджмент: перспективи розвитку та інновації. Всеукраїнська науково-практична конференція, 23 жовтня 2001р. Збірник статей. – Полтава: ПОІППО, 2001. – с. 129-134.

7. Королук С.В. Управлінська культура керівника ЗНЗ: лекції з курсу «Освітній менеджмент та само менеджмент керівника». - Полтава: ПОППО, 2003. – 108с.С.Подмазін Ефективне управління освітніми закладами:Роздуми про нову етику управління// Директор. -2002.-№5. – 98с.
8. Орбан-Лембрик Л.Е.. Психологія управління: Посібник: К: Академвидав, 2003. - 568 с.
9. Освітній менеджмент: навчальний посібник/ За ред.. Л.Даниленко, Л.Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400с.
10. Тощенко Ж.Т. Новий погляд на поняття «корпоративна культура»/ Ж.Т.Тощенко, Н.Н. Могутнова. – М...: - Социс. 2005. -235с.